

Фундаментальна загроза

Коли правосуддя стає джерелом ризику

Замість опори для громадянина, установа правосуддя сама стає джерелом ризику. Судді, прокурори, слідчі, працівники правоохоронних органів — всі можуть опинитися у владі корупційної угоди.

У воєнному стані ризику зростають: величезні ресурси, стиснуті строки, знижена пильність. Тому тема абсолютно актуальна для майбутньої післявоєнної України.

Особливості проявів корупції в умовах воєнного стану

Гуманітарна допомога

Швидке створення фондів, змішування волонтерських і державних каналів — ризики розтрата, маніпулювання списками, «відкати» при розподілі.

Військові закупівлі

Виняткові процедури, спрощені перевірки. Контракти без конкуренції, слабша перевірка постачальників, завищені ціни.

Програми відбудови

Колосальні суми на будівництво, реставрацію, відновлення інфраструктури — великі можливості для маніпуляцій.

Чому це важливо для системи правосуддя?

Потреба у ресурсах

Судова система потребує будівель, техніки, кадрів — вона впливає на закупівлі та контролює проекти відбудови.

Брак довіри громадян

Коли люди бачать, що великі контракти «проходять» мимо контролю — це підриває довіру, а без довіри правосуддя працює гірше.

Моральний ризик

Система, де обрані «знайшли свій спосіб» — це сигнал для інших: "тут можна домовитись".

Приклади з практики

Схема закупівлі дронів

У серпні 2025 року НАБУ і САП виявили масштабну схему закупівлі дронів і систем придушення сигналів за завищеними цінами — конкретний приклад корупції у військових потребах.

Зростаюча асоціація

Журналістські розслідування показали: українці дедалі більше асоціюють корупцію з військовою сферою, зокрема через оборонні закупівлі.

📄 OECD, 2025:
"Контекст повномасштабного вторгнення робить систему публічної цілісності більш критичною".

Питання для дискусії

Послабити процедури?

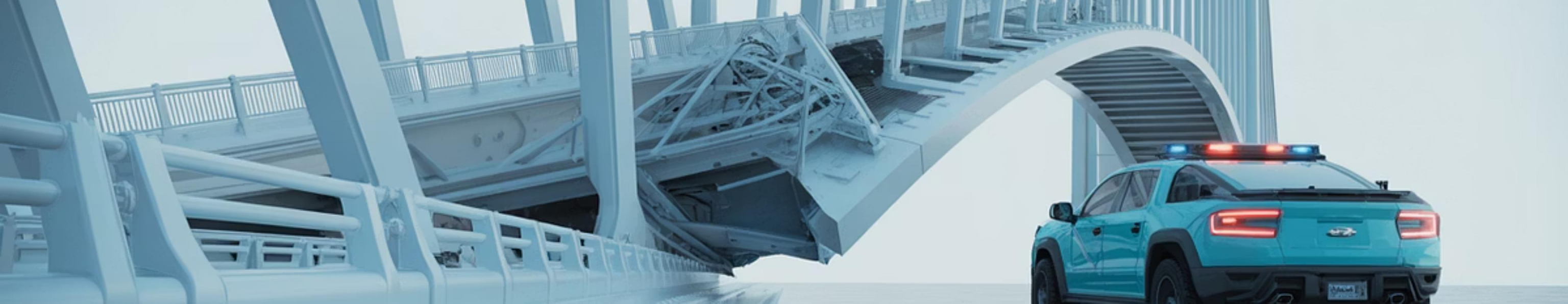
Чи варто під час воєнного стану тимчасово послабити антикорупційні процедури для швидших закупівель? Які ризики?

Квадрати безпеки

Якби ви були прокурором — які додаткові механізми захисту ви б запропонували для оборонних закупівель?

Стратегічний нагляд

Як мінімізувати корупцію, зберігаючи швидкість реагування на військові потреби?

Корупція під час війни

Це як якщо б міст, що веде до точки порятунку, мав знищені болти, але двигун обіцяє, що машина переїде. Карета порятунку рухається на фронт допомоги, але колеса відпадають через слабкі болти.

Чому антикорупційна політика є передумовою?

01

Міцність відбудови

Без контролю корупції відбудова може бути «піщаним будинком» — гарним на вигляд, але неміцним.

02

Довіра інвесторів

Міжнародні донори (ЄС, НАТО, ООН) оцінюють систему управління ризиками. Якщо корупція не контролюється — кошти можуть бути заморожені.

03

Справедливість для громадян

Громадяни повинні бачити, що відбудова — не лише «для обраних», що система захищає слабших, а не тих, хто має зв'язки.

Ключові елементи антикорупційної політики

Прозорість та підзвітність

Відкриті дані про закупівлі, моніторинг використання коштів, залучення громадськості. OECD підкреслює: Україна зробила кроки, але ризики залишаються.

Інституційна спроможність

Сильна система контролю, антикорупційні органи, юридичні механізми відповідальності, незалежні суди. Створення ВАКС — крок уперед.

Реформа закупівель

Усунення монополій, конкуренція, обов'язкова перевірка контрагентів, облік військових ризиків у проєктах відбудови.

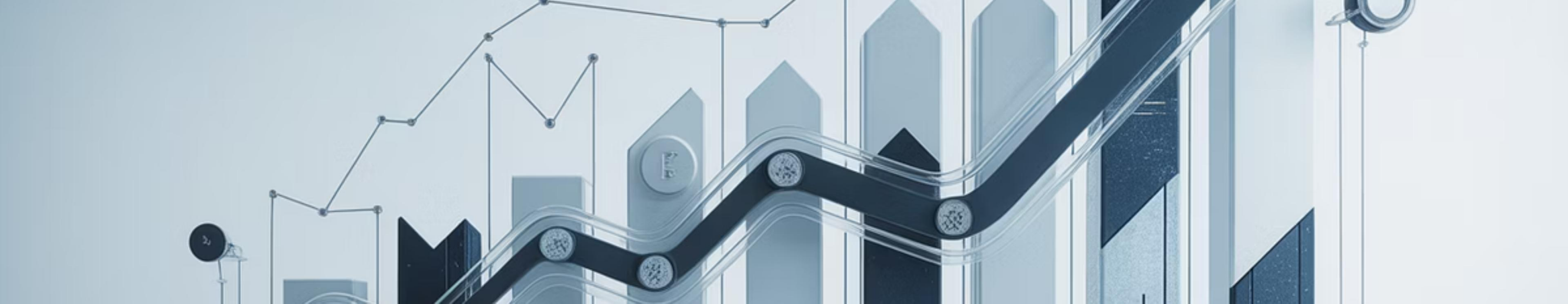
Громадянське суспільство

Залучення медіа та громадськості. Контроль знизу — важливий елемент системи запобігання корупції.

Юридична відповідальність

Відповідальність за великі схеми, повернення активів. OECD вказує: необхідно покращити процедури вилучення та повернення.

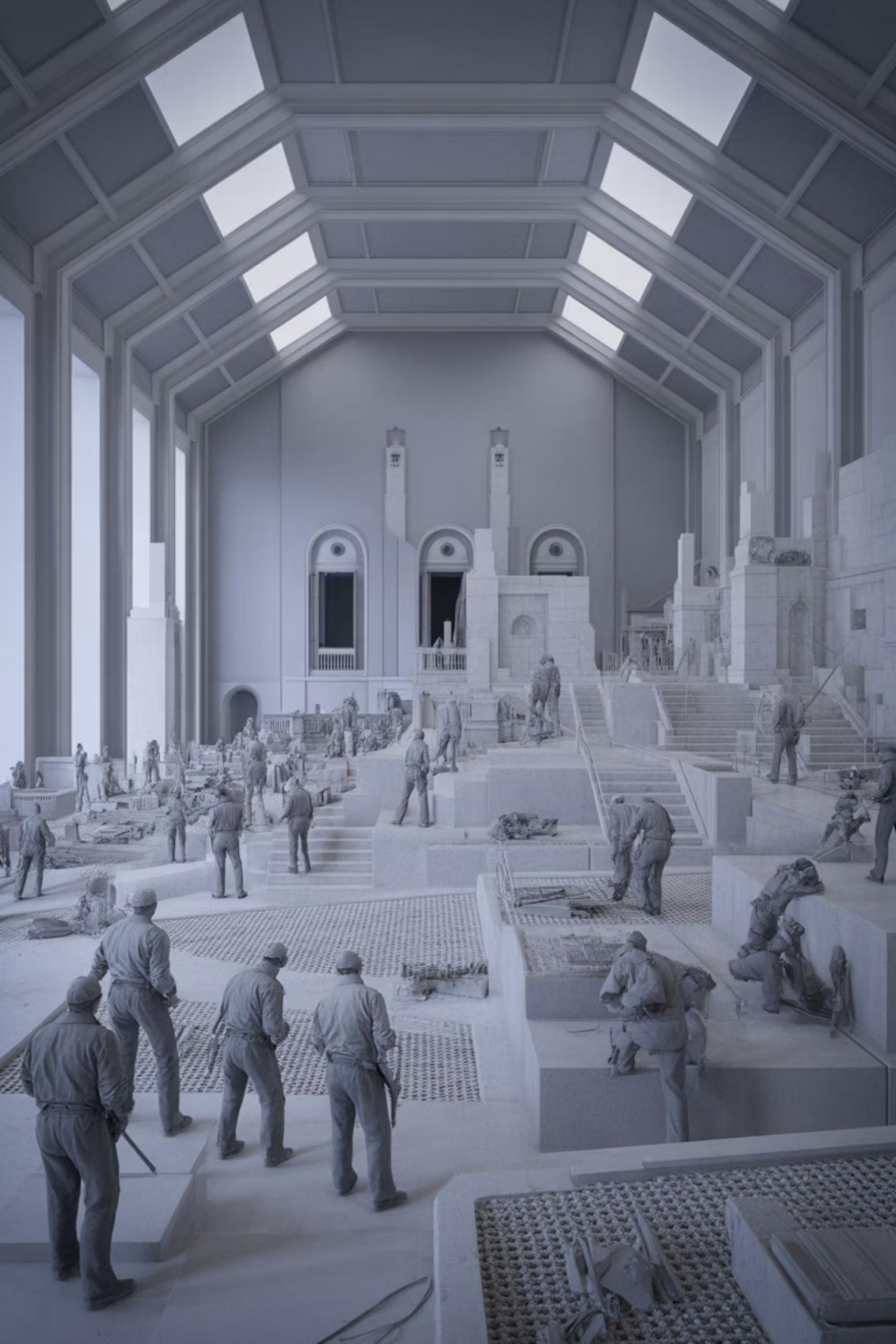
Прогрес і виклики

Досягнення

- Україна просунулася у рейтингах сприйняття корупції
- Створено High Anti-Corruption Court
- Покращено аналіз антикорупційних реформ

Занепокоєння

- Законодавчі зміни можуть підривати незалежність антикорупційних органів
- Корупційні ризики залишаються високими
- Потрібне покращення процедур повернення активів

Історична паралель

1

Після Другої світової

Багато країн відбудовували інститути. Ті, хто зачепився за старі практики, потрапляли в корупційні пастки.

2

Перехідні періоди

Корупція завжди «вистрілювала» під час переходів: коли старий порядок ламається, і новий ще не вибудований.

3

Україна сьогодні

Стан «після-зламового» режиму: можливість вибудувати краще, але є ризики повторити класичні помилки.

Підсумок

Фактор впливу

Корупція у сфері правосуддя впливає на весь механізм здійснення правосуддя та кримінальної юстиції.

Зростаючі ризики

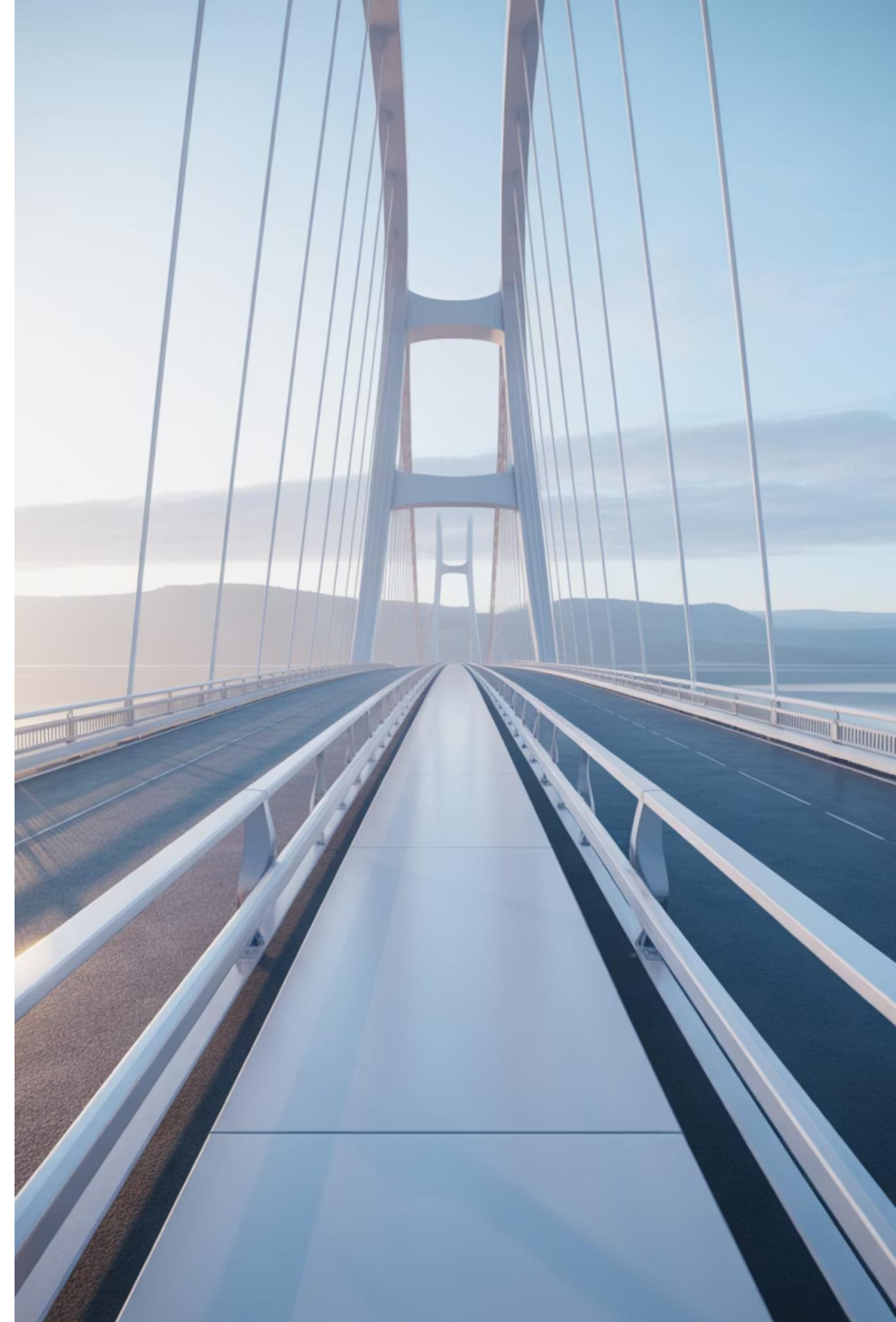
У воєнному стані корупційні ризики зростають через швидкий доступ до ресурсів і слабкий контроль.

Передумова відбудови

Антикорупційна політика — не навантаження, а передумова для міцної, стійкої, прозорої післявоєнної відбудови.

Ваше завдання

Розуміти, як корупція впливає на практику правосуддя, і як створити системи «захисту від корупції».

Чек-лист корупційних ризиків

Коли бачите ці сигнали — варто підвищити аналітичну пильність:

1

Прискорені тендери без публічного обґрунтування

2

Надмірна секретність у закупівлях, навіть не пов'язаних із військовими технологіями

3

«Випадкові» помилки в обліку майна або відновлювальних коштів

4

Повторювані виграші одних і тих самих компаній у конкурсах на відбудову

5

Затягування судових справ, що стосуються посадових осіб органів влади

6

Відсутність вироків у гучних корупційних справах, попри роки розслідування

Функціонування судів у зоні бойових дій

Призупинення роботи

Суди не можуть проводити засідання через активні бойові дії та небезпеку

Переміщення справ

Справи передаються до інших судів, створюючи логістичні та процедурні затримки

Доступ громадян

Жителі звільнених територій мають проблеми зі зверненням до суду та участю в засіданнях

Інфраструктурні виклики

Зруйновані будівлі

Судові корпуси пошкоджені або зруйновані внаслідок бойових дій

Евакуація кадрів

Судді та персонал переміщені, що знижує оперативність правосуддя

Приклад: Вугледар

24 лютого місто зазнало першого ракетного удару, суд опинився без нормальної роботи

Додаткове навантаження

Передані справи створюють перевантаження на функціонуючі суди

Система правосуддя як залізнична мережа

Війна — це велика аварія на центральному вузлі: підриви, зруйновані колії, вагони з доказами залишилися на станції

Щоб відновити рух — треба не лише замінити колії, але й перенаправити маршрути, організувати тимчасові шляхи

Ключові питання доступності

Право на захист

Як забезпечити судовий захист для мешканців деокупованих територій, коли їхній суд не функціонує?

Цифрові інструменти

Які процедурні рішення застосувати, щоб розгляд справ не затримувався?

Зміна юрисдикції

Чи треба призначати розгляд справ за іншим судом — і які ризики це створює?

Післявоєнна відбудова судової інфраструктури

Система правосуддя має не просто повернутися до довоєнного стану, а стати кращою, міцнішою, цифровішою

Будівлі

Нові або відновлені судові корпуси з урахуванням безпеки та гнучкості

Кадри

Підвищення кваліфікації суддів: робота в стресових умовах, дистанційні засідання

Цифрові сервіси

Електронний документообіг, відеоконференції, дистанційна участь

Пріоритети відбудови

01

Відновлення зруйнованої
інфраструктури

Першочергове завдання для держави
згідно з повідомленням від 14
березня 2025 року

02

Модернізація та
цифровізація

Пріоритет Вищої ради правосуддя для
судової системи

03

Територіальна організація
Врахування демографії, міграції та
змін навантаження на суди

Підтримка суддів у зоні бойових дій

21000

Доплата суддям

Додаткова виплата до 21 000 грн для суддів у зоні активних бойових дій

Деякі суди отримали рекомендації від ВРП та Ради суддів щодо організації роботи з переданими справами

Кримінальна юстиція у
воєнний час

Компас у магнітній бурі

Закони ті самі, але силові поля реальності їх спотворюють. Злочини множаться, ресурси зникають, стандарти прав людини стикаються з потребами безпеки

Трансформація завдань кримінальної юстиції

1

Класифікація воєнних злочинів

Нові правові категорії: геноцид, агресія, злочини проти людяності

2

Проблеми юрисдикції

Розслідування злочинів іноземних військових, взаємодія з МКС

3

Досудове розслідування

Робота в умовах нестачі кадрів, евакуації архівів, обмеженого доступу

4

Процесуальні виклики

Баланс між оперативністю і дотриманням гарантій

Практика ЄСПЛ

Lawless v. Ireland (1961): Навіть за надзвичайного стану гарантії не можуть бути повністю скасовані

Юрист стає не лише виконавцем норм, а аналітиком кризових рішень: що важливіше — швидкість чи законність, захист чи доказ

Інституційні виклики реформування

Перевантаження органів

Поліція, ДБР, СБУ, БЕБ працюють у режимі надзвичайних навантажень

Відсутність системи

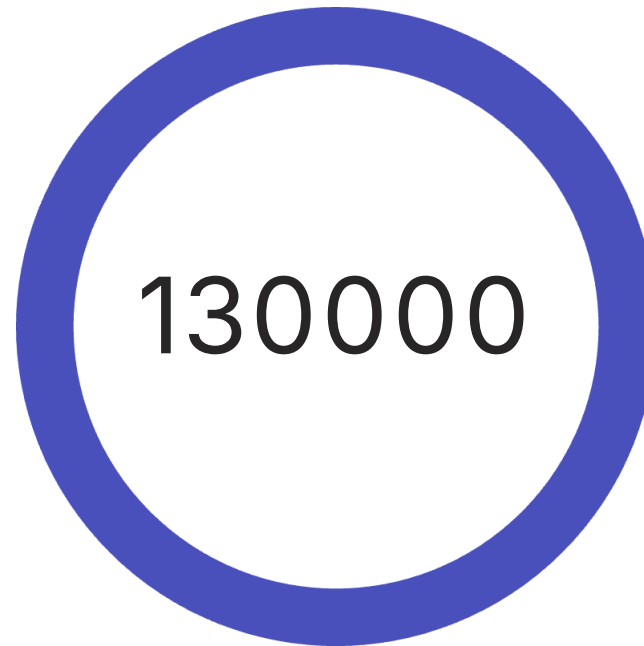
Бракує єдиного реєстру та методики розслідування воєнних злочинів

Кадровий дефіцит

Ризик професійного вигорання працівників

Масштаб проблеми

Кримінальні провадження

За воєнні злочини у 2024–2025 рр. за даними Офісу Генпрокурора

Кількість спеціально підготовлених слідчих залишається мінімальною

- ❏ ЄСПЛ у справах Shvets and Others v. Ukraine та Vasyliev v. Ukraine (2023–2024) підкреслив: право на справедливий суд не може бути відкладене без чітких підстав

Новий стандарт юридичної освіти

Воєнне право

Міжнародне гуманітарне право та міжнародне кримінальне судочинство

Цифрова доказовість

Фіксація злочинів: відео, дрони, OSINT, блокчейн-докази

Психологічна витривалість

Тренінги з етики в екстремальних ситуаціях

Justice in Reconstruction

Відновлення судів, правосуддя перехідного періоду

Міжнародні практики

Хорватія

Після війни 1990-х створено спеціальні центри підготовки юристів із воєнного права

Руанда

Місцеві суди Гасаса після геноциду дозволили швидше відновити довіру до правосуддя

Україна

Національна стратегія перехідного правосуддя: моніторинг злочинів війни, репарації, люстрація

Ключові питання для дискусії

Чи можна в умовах війни допустити скорочення процесуальних гарантій, якщо це рятує життя?

Які нові компетенції має мати юрист для роботи у сфері воєнних злочинів або реконструкції?

Чотири головні висновки

Тест на зрілість держави

Як держава зберігає судову незалежність у критичних умовах — показник цивілізаційної зрілості

Доступ до правосуддя — новий фронт

Якщо жителі деокупованих територій не мають доступу до суду — держава там ще не повернулася

Корупція як системна інфекція

Знищує не тільки гроші, а й довіру. Без довіри до суду — ніяка відбудова не буде легітимною

Реформування — перебудова конструкції

Після війни ми маємо створити новий стандарт, а не повернутися до старого процесу

Правосуддя — фронт довіри

Якщо армія захищає територію,
то судова система захищає сенс державності

Від того, як ми подолаємо корупцію, відбудуємо
суди й підготуємо нових юристів, залежить
майбутнє правосуддя

